

Hogy lettem én író?

Guy intett a kormányosnak, a csónak elindult. A hajnal párásan kúszott a folyó fölött, de az éj még ott leselkedett a dzsungel sötét fái között. A férfi a mólón állt, míg a csónakot el nem nyelte a hajnali szürkület. Sőhajtott, visszafordult. Szórakozottan bólintott, amikor az őrség ismét tisztelgett előtte. De mihelyt elérte a bungalót, hívta az inast. Körülment a szobában, kiválogatott minden tárgyat, amely valaha Dorisé volt.

– Csomagold össze ezt a holmit – mondta.
– Nincs értelme, hogy továbbra is itt maradjon.

Azután leült a verandára, és nézte, ahogy a nappal fokozatosan közeledik, mint a keserű, meg nem érdemelt, lesújtó bánat. Végül órájára nézett. Itt volt az ideje, hogy az irodába menjen.

Délután nem tudott aludni, nyomorultul fájt a feje, hát fogta puskáját, és bement köszálni a dzsungelbe. Nem lőtt semmit, csak azért járt, hogy kifárasssa magát. Alkonyattájt viszszafele, megivott két-három pohár italt, aztán már itt volt az ideje, hogy átöltözzön vacsorához. Igaz, most már nincs értelme az átöltözésnek, miért ne érezze magát kényelmesen? Bő kabátkát vett fel, amelyet a bennszülöttek viselnek, és szárongot. Mielőtt Doris idejött, mindig ezt az öltözetet viselte. Meztel volt. Fásultan ette meg a vacsorát, a fiú leszedett és elment. Leült, s olvasni kezdte a *Tatler*-t. Síri csend volt a bungalóban. Képtelen volt olvasni, az újságot a térdére ejtette. Halálosan kimerült. Nem tudott gondolkozni, az agyát furcsán üresnek érezte. A gekkó lármás volt ma éjszaka, fülsértő, váratlan rikoltásai mintha csúfolták volna. Szinte hihetetlen, hogy ez a messze hangzó hang ilyen apró torokból jön. Kisvártatva halk köhögést hallott.

– Ki az? – kiáltotta.

Csend volt. Az ajtóra nézett. A gekkó élesen felkacagott. Egy kisfiú oldalazott be, és megállt a küszöbön. Félvér kisfiú volt, foszladozó trikóban és szárongban. A nagyobbik fia.

– Mit akarsz? – kérdezte Guy.

A gyerek bejött a szobába, és lábát maga alá húzva lekuporodott.

– Ki mondta neked, hogy idejössz?

– Anyám küldött. Kérdi, nem akar valamit?

Guy fürkészve nézett a fiúra. A gyerek hallgatott. Félénken, lesütött szemmel ült, és várt. Guy mélységes keserűséggel kezébe rejtette arcát. Mire való ez az egész? Hiszen mindennek vége. Vége! Megadta magát. Hátrafordult székében, és mélyet sóhajtott.

– Mondd meg anyádnak, csomagolja össze a holmiját, és a tiéteket is. Visszafele.

– Mikor? – kérdezte közönyösen a gyerek.
Forró könnyek peregtek végig Guy tréfás, kerek, pattanásos arcán.

– Ma este.

Kirándulást tettünk az aggteleki barlangba egy-két fiatalabb tanárral. Még most is emlékszem azokra a csodadolgokra, amiket ott láttam, a hatalmas oldalszalonnákra, mik a csepegő kőből képződnek, a mennyországra, a tizenkét apostolra, a Mátyás király ásójára s több efféle dologra. No, de ez nem tartozik ide, leírták már azokat mások sokkal jobban, én csak arra akarok szorítkozni, hogy Szeremley Károly tanárunk mindössze két tárgynál tett megjegyzést.

A tanár úr különös kedvencem volt, a mai napság is tisztelettel gondolok finom szellemére, szikrázó ötleteire, kedves, szeretetreméltó modorára és kivált azon eredetiséggel párosult gyakorlati magyarázatokra, melyekhez foghatókat egyetlen tanférfiúnál sem tapasztaltam.

Bámulatot tapasztalt tudott hozzásimulni tanítványai értelmi tehetségéhez.

Midőn a történelemben ki akarta tüntetni a francia befolyást, nem értekezett arról szárazon, hosszadalmasan, figyelmet fárasztólag, hanem mindössze ennyit mondott, keményen megropogtatva a szavakat:

– Öcsém! Ha ebben az időben a francia királyné pelyhes szoknyát rántott volna magára, az egész világ pelyhes szoknyában járt volna.

Ebből a jellemző képből aztán mindnyájan megértettük a Lajosok korát, s nem mosódott el egyhamar emlékezetünk: aminek bizonyága, hogy utolsó padbeli létemre még most is le tudom írni szóról szóra. Hát még az első eminens?

Egyszer azt kérdi tőlem a mértanból, a táblára fölrajzolt figura egyik csücskébe bökve ujját:

– Micsoda szög ez, fiam?

– Egyenközű háromszög – mondtam.

– Hát ez a másik?

– Az is.,

– De már ez? . . . – mutat hirtelen a harmadikra.

Pillanatnyi habozás után halkán mertem csak makogni:

– Az is.

– Helyesen van, öcsém. Az is egyenközű háromszög; nekem se higgyen abban, amit már tud.

Hát mondom, az egész aggteleki kirándulásból itt csak a Szeremley két megjegyzésére akarok szorítkozni mint némi-
leg tárgyamhoz tartozóra.

Radnai Márta fordítása

Rajz: Papp Oszkár

A paradicsom-barlangban a mutogató kalauz sok érdektelen kőfigura után, miket csak a fantázia idomított át ismert tárggyá, így kiált fel végre:

– Íme, uraim, az „Ádám bocskora”!

– Hogyan?! – kiált fel Szeremley ijedten – kend a legszebb ábrándomat rontja meg!

– Miért, kérem alásson?

– Eddig mindig azt hittem, hogy Ádám magyar ember volt: most aztán látom, hogy szomorúan csalódtam. Ám ha bocskorban járt, okvetlenül tót volt a boldogtalan!

Másik megjegyzése a Mátyás király ásójára vonatkozott.

– Lássák, soha még király kezében nem volt tisztességebb fegyver. Pedig ez nem is egészen mese. Midőn Mátyás király Gömörben járt, egy ilyen szerszámot csakugyan kivett a szőlőmunkás kezéből, s versenyt kapált az izzadó földnépével.

És azután elmondta szögrül-végről az egész krónikát, és hozzátette:

– Mához egy hétre erről a témáról készítsenek irodalmi dolgozatot. Mindnyájan erről. Majd akkor legjobban kitűnik: ki a legény az előadás és leírás művészetében.

Sokan megszeppentünk erre a szóra; még csak a harmadik osztályba jártunk, s még akkor nem volt szokásban *innen* pályázni a Teleky-díjra. Az „irodalmi” szó olyan magaslat volt előttünk, amire még gondolni is elsápadva mertünk. Hogyan hozzunk mi mához egy hétre irodalmi dolgozatot?

Én részemről még egy becsületes levelet sem tudtam ekkor megírni haza, a helyesírásról pedig körülbelül annyi fogalmam sem volt, mint most akármelyik elsőévesnek. Nagy trémák közt s dolgozat nélkül talált tehát a hetedik nap reggele.

Mély sóhajjal keltem fel ágyamból. A nap besütött az ablakon, mint egyébkor. Dobos bácsi (a házigazdám) éppen „fölstökömlött”, mint egyébkor, engem is ott várt már a tányéron a paprikás szalonna és a fehér cipó, mint egyébkor. Semmi, de semmi sem változott.

Oh, de én éreztem, hogy egészen másképp forog a világ. Istenem, istenem, hogy fog ez a nap végződni?

Gépiesen öltöztem fel s nyúltam a könyveim után, melyek egy vakablakban heverték a Dobos bácsi pálinkás butykosa mellett. Mind a ketten egy helyen tartottuk a szellemi táplálékunkat. Csakhogy ő jobban szerette s gyakrabban előkereste a magáét.

Az elkeseredés sötétre festé arcomat, vad tekintetet vetettem a falatozó Dobos bácsira, a szalonnára, majd a könyvekre, melyeket rendetlenül összevissza fordítgatva, mint a Csáky szalmáját csaptam a hónom alá.

És íme, elborult tekintetem egyszerre fennakad egy tündérsoron, mely lázas ámulatba ejtett, mely megzsibbasztott, mely mint az Ezeregyéjszaka bűvös regéiben szokás, titkos vágyam teljesülése volt.

Az egyik felnyílt füzetben (az ördög a megmondhatója, honnan kerülhetett ide a tankönyveim közé!) egy cikk a következő címet viselte: „Mátyás király Gömörben.”

Mohón futottam át. Éppen a nekünk feladott tárgy volt, de milyen pompásan kidolgozva!

Csak kevés ideig haboztam.

Hiszen egyenesen az isten ujjmutatása volt. Ő hajította le az égből a kész dolgozatot, megszánya szorult helyzetemet. Bolond volnék, ha oly kapóra jött, s mégsem anektálnám magamhoz.

Úgy is tettem, sebesen kanyarítottam le – bocsásson meg bűnös lelkemnek a derék Boros Mihály, ki nem is gondolta tán, mikor e kis krónikát olyan szépen összekomponálta, hogy milyen nagyon vigasztal meg vele egy elszomorodott szívet!

A kapuban már ott lesett bennünket az öreg Dankó bácsi (kivel a következő beszélykében ösmerkedünk meg).

– Háború lesz, fiúk – mondá egyenkint minden érkező diáknak –, magyar háború lesz...

És arca sugárzott az örömtől.

– Üstökös volt az égen a múlt éjszaka. Tegnap meg nemzetiszínű szivárvány. A dolog bizonyos, fiúk. Teringette, én tudom, hogy bizonyos. A kisujjamban van minden haditudomány. Én tudom, mit jelent az, ha én a kardommal álmodom.

Bántuk is mi még akkor a háborút. A csatatűz ott volt számunkra a tanteremben.

Néma csendben olvastattak fel a dolgozatok, a tanár komoly redőkbe vont arccal hallgatta végig. Volt biz azok között rossz is, figyelemreméltó is. Hol-hol egyet bölintott fejével, kedves, barátságos arca érdeklődéstől sugárzott, pedig bizony nem tudom, mi érdekelhette azon a sok, kezdetleges „probatio calami”-n, amelynek a fele így kezdődött: „Ki ne hallotta volna valaha az igazságos Mátyás hírét!”

Most rám került a sor.

Halk, félénk hangon kezdtem olvasni.

A pattogó szavak, a velős, rövid és szabatos körmondatok, a népiesség szépségétől duzzadó eszmék mint valami bombák röpködtek szét a tág teremben. Tanulótársaim arcán a meglepetés és megdöbbenés volt lerajzolva. Elfojtott lélegzettel hallgattak rám.

Szeremley komoran csüggeszté le fejét, s türelmetlenül tépdelte kis kecskeszakállát.

Kimerült, lángba borult arccal ereszkedtem le helyemre (az utolsó padban) a felolvasás után.

A professzor úr letette hosszú ceruzáját, s fürkészőleg nézett a szemem közé.

– Te írtad ezt, öcsém? – kérde a gyanakodás félreismerhetetlen jeleivel.

– Én... – motyogtam halkan.

– De csak segített Dobos bácsi is, ugye?

– Nem – feleltem halálsápadtra válva.

– No, egy kicsit? – vallatott szelíd, jóságos hangján.

– Egy kicsit – hebegém, alig hallhatólag.

Újra felvette a ceruzát kezébe, s megfenyegetett velem.

– Helyesen van, öcsém. Tehát egy kicsit segített. Dobos bácsi jó hentes, tehát ehhez is ért. Nagyon jól van, édes öcsém, egészen rendben vagyunk. Csakhogy azt mondom én neked, hogy ezután is Dobos bácsi segítsen. Rosszabb munkát ne merj felhozni, mert akkor meggyúlik velem a bajod. Ha egyszer Dobos bácsi nélkül volna kedved valamibe belekezdeni, ne kerülj a szemem elé; a Dobos bácsi keze örökké meglássék minden dolgodon. Tiszteltetem, édes fiam, Dobos bácsit!

Szegény Dobos bácsi pedig mindezekről nem tudott sem-

mit. Nem volt a léhaságok embere, ha tudott volna is valamit ezekről, mindössze vállat vont volna.

Sokkal okosabb dolgokon mélázgatott az ő elméje, mint aminő a betűk összerakásának hiú mestersége. Nem is értett hozzá soha világéletében. Az iskolából az „abé-ab”-nál állott ki, s ahova kiállott, úgy maradt állva mai napig, hogy egy hajszálnyit sem mozdult odább.

Ennek a segítségére ugyan nem lehetett támaszkodnom. Kétségbeesésem határtalan volt, rémes színben láttam magam előtt a jövőt, amidőn ki fog sülni minden.

Megedzettem akaratomat, és föltettem magamban, hogy olvasgatni fogok irodalmi műveket.

– Dobos bácsi! – szóltam egy napon – mondjon nekem valami remekművet, amit érdemes legyen átolvasni és tanulmányozni.

– Hüm, fiam. Hát itt van a Meluzina históriája. A feleségem olvasmánykönyve, olyat nem evett még a professzorod sem. Ha ezt elolvasod, okosabb leszel a sárospataki püspöknél. A feleségem tizenkilencedszer olvasta a múlt héten, és máris nincs maradásom a megnövekedett elméjétől, mire a huszonötödikszor kérődzik végig rajta, meglásd, a kassai káptalan is odább költözködik a tőle való tartózkodásában.

Megszereztem s elolvastam a Meluzinát. Ez a szép hölgy vitt be az irodalomba.

Az igaz, hogy nem volt előkelő delnő, kinek elegáns, csillogó kosztümje, fényes származása még arra is vet némi sugárt, aki vele érintkezik; egyszerű volt, névtelen, igénytelen...

Meg is látszik rajtam, hogy ő volt az első „ismeretségem”. Ez a „viszony” mindig gátja volt haladásomnak.

A szép „Meluzina históriája” végtelenül tetszett, s föléb-reszté bennem az olvasás vágyát, mely valóságos dühvé növekedett. Olvastam mindent összevissza, úgyhogy midőn egy negyedév múlva új irodalmi dolgozatra került a sor, annyi tündöklő szóvirág üledett le agyamra, hogy dolgozatomat, „Szent László király dicsőítését”, úgy felsallangozhattam ékes szavakkal, miszerint Szeremley meg nem állhatta, hogy közbe ne szóljon.

– Nagy fantaszta az a te Dobos bátyád... No, mindegy, megbocsátom neki, hogy alkalmasint *délután* segített.

Egy év alatt tisztult az ízlésem, sokat tanultam; a megszégyenítéstől való félelem, hogy Szeremley észreveszi: honnan vettem a pávatollakat, megedzé lankadó türelmemet és szorgalmamat, megkettőzte igyekezetemet.

Hiúságom, örömem, vágyam egyetlen célba gyűlt: írni tudni.

Egy év múlva, midőn a saját versemet olvastam el a közvizsgán, Szeremley édesen mosolygott, megveregette vállamat, s így szólott:

– Most már nem féltlek, gyerek. Most már mindig ott lesz melletted Dobos bácsi, valahányszor megfogod a tollat.

Es ez nekem nagyon jólesett akkor, pedig nem is értettem egészen.

Mert hát hogy is lehetne Dobos bácsi mellettem ezután? Féléve már, ahogy kikísértük a temetőbe. Hiszen a tiszteletes tanár úr is tudhatná. Levett kalappal ballagott a koporsója után.

KEDVES OLVASÓINK!

Idei izgalmas olvasmányaink sorát december 28-i

(52.) számunkban

két remek, érdekfeszítő

kriminovellával zárjuk le:

H. C. Bailey:

A fejedelmi vacsora,

Ronald A. Knox:

A milliomos próféta halála

Jövőre, legelső, január 4-i számunkban egy nagyszerű új folytatásos krimi közlését kezdjük meg:

Raymond Hawkey:

Klinika a Bermudaháromszögben